

Carrer Nou del Teatre, 16 - GIRONA
Tel. 972 22 50 44
www.cinematruffaut.girona.cat
a.e: info@cinematruffaut.com

MEMBRE DE LA XARXA

TÁR
Estats Units, 2022
Direcció: Todd Field
Guió: Todd Field
Intèrprets: Cate Blanchett, Nina Hoss,
Noémie Merlant, Mark Strong
Durada: 158 min
Gènere: drama
Idioma: anglès
Subtítols: castellà
Data d'estrena: 04/08/2023

La pèrdua de poder d'una dictadora d'orquestra

"No crec que s'hagués pogut parlar sobre la corrupció del poder d'una forma tan matisada si el personatge principal fos un home. En aquest cas, ja sabem perfectament com funciona. El poder és una força corruptora i això ens afecta a tots". (Cate Blanchett)

Tal com anuncia el títol, (Lydia) Tár és la protagonista absoluta de la tercera pel·lícula de Todd Field, que, després de realitzar *Little Children* (2006) posteriorment a la seva reconeguda opera prima *In the Bedroom* (2002), feia setze anys que no en dirigia cap. Segons ell, hagués seguit sense fer-ho si Cate Blanchett no hagués acceptat encarnar un personatge fictici controvertit que, amb una carrera espectacular en el món de la música preferentment clàssica, ha arribat a ser directora titular de la Filharmònica de Berlín: una dona de talent prestigiosa, admirada, complaguda i ensabonada que, arran del suïcidi d'una ex-protegida i possiblement amant seva, sent com se li enfonsa el món que havia construït i creia controlar tant com el tempo musical. El cas és que l'actriu va acceptar amb tanta convicció i implicació que, aportant-hi tota la seva saviesa interpretativa, també pot dir-se que és la protagonista absoluta de *Tár*: la pel·lícula se sustenta en cada mirada, cada respiració, cada gest facial, cada moviment corporal, cada inflexió de veu de la gran Cate Blanchett.

Qui és Lydia Tár? Tot i la seva omnipresència, es fa escàpola com la pel·lícula, que es resisteix a les interpretacions a les quals se l'ha volgut reduir: com ara que és un al·legat en contra de l'anomenada "cultura de la cancel·lació", o que quan una dona ocupa un lloc de poder es comporta de la mateixa manera que els homes més tirànics i abusius, compresa la caça sexual. Això quan presenta un cas possible: el d'una dona de la qual podem suposar que ocupa un lloc privilegiat pel seu talent i el seu esforç, però també perquè s'ha integrat en una estructura jeràrquica patriarcal (tal com el film mostra una gran orquestra de música clàssica sense considerar, això sí, la possible evolució d'aquesta mena de formacions) assumint-la plenament i exercint la possibilitat que li concedeix d'abusar del poder. En tot cas, pot assajar-se dir-ne alguna cosa sobre un personatge presentat com una figura estel·lar amb

multitud de premis (és una EGOT: ha guanyat un Emmy, un Grammy, un Òscar i un Tony) i reconeixements que, a partir d'un moment, es veurà abocat a una davallada. Casada amb Sharon, primera violinista de la Filharmònica de Berlín i interpretada per la gran actriu alemanya Nina Hoss, hi comparteix una filla adoptiva, de la qual es diu que potser és l'única persona que de veritat que estima. Com si dugués una màscara, poc en sabem, certament, dels sentiments de Lydia Tár. També sabem poca cosa del seu passat, però tenim indicis del fet que és una escaladora social que ha renegat dels seus orígens (en una visita a Nova York, no rep la seva mare donant a entendre que no té temps per dedicar-li) i que ha canviat el seu nom (l'autèntic és Linda) i també ha esborrat una r del seu cognom (Tárr). Sens dubte, és una apassionada del seu treball, al qual, també com a compositora, s'hi dedica amb obsessió perfeccionista. Manté certa complicitat amb els músics que dirigeix, però té clar que ella exerceix l'autoritat suprema a l'orquestra. A la seva filla adoptiva (víctima d'assetjament a l'escola, la defensa d'una nena a la qual terroritza en una escena molt inquietant) li diu que una orquestra no és una democràcia. Tár és una dictadora orquestral pròpia de "l'antic règim" de la música clàssica que deu perdurar en part, però que ha entrat en crisi. D'aquí, és més pròxima a Herbert von Karajan que a l'actual director titular de la Filharmònica de Berlín, Kirill Petrenko, escollit pels músics de la formació, on, com en altres casos, ha renunciat al lideratge absolut dins d'una estructura que s'ha fet transparent i democràtica.

Podem observar Lydia Tar en actes socials, com ara, al principi del film, en una entrevista pública en un teatre que li fa l'escriptor Adam Gornik, col·laborador del *The New Yorker*, en què ella desplega tota una sèrie de consideracions sobre la creació, la interpretació i l'experiència musicals; en les seves converses amb altres directors d'orquestra, com ara l'antic titular de la Filharmònica de Berlín que lamenta aquells temps de la desnazificació (no pas els del nazisme) en què Wilhem Furtwängler s'havia de justificar; en la seva classe magistral a Juilliard Schhol, on humilia un alumne que rebutja Bach perquè, essent ell una persona "racialitzada" amb una sexualitat fluïda, considera el compositor un cisgènere misogin: un pla seqüència d'uns deu minuts de durada amb un contingut tan celebrat

(per aquells que, crec que equivocadament, consideren que carrega contra la "cultura de la cancel·lació") com discutit, en part amb raó perquè és una expressió extrema, susceptible a ser ridiculitzada, de la reconsideració dels tòtems artístics i culturals; si bé també mostra com Tár es comporta de manera tan arrogant i superba que no convida a simpatitzar-hi. També la seguim, sense acabar de saber qui és aquesta dona amb la mirada gèlida, en els seus assajos amb l'orquestra de la Cinquena de Mahler per a un concert amb el qual culminarà l'enregistrament de totes les simfonies del compositor austríac; en el seu propi treball com a compositora que sobretot realitza en un apartament que conserva a banda del que comparteix amb Sharon, a qui li manlleva els ansiolítics, que també li proporciona la seva assistenta, Francesca, interpretada per la francesa Noémie Merlant. Amb aquest personatge, Tár manté una actitud despòtica mentre s'intueix (no és que es faci explícit, com moltes altres coses al film) que és amant seva. És una relació que pot fer pensar en la de Petra von Kant amb la seva assistenta "muda". De fet, no és estrany recordar Fassbinder, que tant va explorar en les relacions de domini/submissió mogudes per l'interès: aquella amoralitat de la societat capitalista en què l'altre és observat per saber qui en pot profit se'n pot treure. Se li qüestiona a Lydia Tár que les seves relacions són interessades, però quasi tothom al seu entorn també es mou per càlcul i interès: quan la "dictadora d'orquestra" cau en desgràcia (i no és que, malgrat que pugui semblar que la victimitza, el punt del vista del film l'exculpi dels seus abusos o justifiqui el seu comportament) i perd el seu poder, tots els seus "súbdits" li giren l'esquena.

Què origina la caiguda en desgràcia? Francesca alerta a Lydia Tár que una seva antiga protegida envia missatges desesperats. Tampoc no acabem de saber quina relació hi va mantenir i el perquè va bandejar-la. Tár no fa cas dels missatges. La noia se suïcida i el món de la dictadora d'orquestra trontolla mentre que al mateix temps sent una atracció per una jove violoncel·lista (la russa Olga Metkina, interpretada per la violoncel·lista anglesa Sophie Kauer) amb la qual pràctica un favoritisme que podem suposar habitual amb el desig de seduir-la. No s'adona encara que ha perdut poder. Una crítica possible a *Tár* és que la caiguda de la seva protagonista (originada en el propi comportament, però propiciada a través dels judicis a les xarxes socials) es mostra amb precipitació. Tanmateix, abans, hi ha indicis del fet que alguna cosa l'inquieta. La seva mateixa obsessió per tenir-ho tot controlat és potser el senyal d'una fragilitat amagada. No dorm o es desperta de sobte sense poder agafar de nou el son. També s'hi entreveu una certa mania en rentar-se. A partir d'un moment, sent unes fresses que no acaba d'identificar. Tampoc sabem si són reals o imaginaries. Mentre arriben els malsons, encara sentirà més fresses quan la noia se suïcida: la presència d'un fantasma, la mala consciència? No és per res que aquesta dona que controla la sonoritat musical es descontrola quan sent sorolls que no sap d'on venen. A més, entra en una crisi creativa: s'entrebanca en la composició d'una nova peça. També l'inquieta unes veïnes (una vella agonitzant i una dona espantada que no hi és tota) del seu "pis de soltera": la solitud, la bogeria, la vellesa, la mort, el malestar que no vol veure.

Abans que la societat dilapidi Tár, sense que es vulgui excusar el seu comportament i perdonar-la pel seu art, ella

mateixa s'esquerda: el caos se n'apodera i les imatges, sovint inquietantment fredes, ho reflecteixen. El càstig que rep és inapel·lable i el seu destí estrany la du cap a un lloc asiàtic en el qual podrà continuar dirigint música, però en un espectacle turístic i sense poder marcar el tempo, que s'ha d'acordar a unes imatges. El punt de vista del film ni la salva ni la condemna. No ens diu que hem de pensar, sinó que ens convida a pensar. En tot cas, encarnant amb complexitat Lydia Tár (tan elegant com manipuladora, tan brillant com arrogant) sense voler crear tampoc cap empatia, el treball immens de Cate Blanchett fa que no només veiem un monstre, sinó un ésser terriblement humà.

Imma Merino
Col·lectiu de Crítics de Cinema de Girona